

Kansen bekeken

Vervolganalyse van
het onbenut
arbeidspotentieel onder
niet-uitkeringsgerechtigden
in de krachtwijken

December 2010

Raad voor
Werk en
Inkomen

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Bevindingen	7
2.1	Landelijk beeld	7
2.2	Typologie	7
2.3	Nuggers in de steden en de krachtwijken	11
2.3.1	Gemeenten	11
2.3.2	Wijken	12
2.4	Analyse	18
3	Conclusie	21

1 Inleiding

De Raad voor Werk en Inkomen (RWI) bracht in 2007 op verzoek van de minister van Wonen, Wijken en Integratie advies uit over de aanpak van de werkgelegenheidsproblematiek in de door de rijksoverheid geselecteerde zogenaamde krachtwijken.¹ Deze veertig wijken bevinden zich in achttien Nederlandse steden, waaronder de vier grootste steden van Nederland: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (de G4). De wijken kenmerken zich doordat de kwaliteit van de leefomgeving sterk achterblijft bij die van andere wijken. Er is onder meer sprake van een hoge jeugdwerkloosheid, een groot beroep op bijstands- en werkloosheidsuitkeringen en een relatief lage (arbeids)participatiegraad.

Uit het RWI-advies, *De Wijk Inc*, kwam naar voren dat er in deze krachtwijken waarschijnlijk een groot onbenut arbeidspotentieel *zonder uitkering* – de zogenaamde niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers) – woonachtig was.

Later onderzoek liet zien dat die groep inderdaad omvangrijk was,² en dat een derde van die totale groep ook graag werk zou willen hebben.³ In totaal ging het om circa 60.000 personen. Omdat men niet geregistreerd is als werkzoekende – deze groep ontvangt geen uitkering – is de nigger vaak moeilijk bereikbaar en ‘onvindbaar’. Met de binnen de wijkenaanpak vaak gehanteerde ‘achter de voordeur’ werkwijze stuitte men echter wel vaak op deze nuggers.

In vervolg op *De Wijk Inc* publiceerde de RWI in samenwerking met het Nicis Institute en acht gemeenten met krachtwijken⁴ in juni 2009 de analyse *Geen baan, geen school, geen uitkering*. In deze analyse werden de omvang en achtergrondkenmerken van niet-uitkeringsgerechtigden op landelijk, stedelijk en wijkniveau gepresenteerd. Deze analyse, gebaseerd op onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), had tot doel zo specifiek mogelijk achtergrondkenmerken in kaart te brengen van het onbenut arbeidspotentieel zonder uitkering dat zich buiten het bereik van het arbeidsmarktbeleid bevond.

De bevindingen in *Geen baan, geen school, geen uitkering* maakten duidelijk dat vervolgonderzoek naar de niet-uitkeringsgerechtigden in de krachtwijken nuttig en wenselijk was. Tot dit vervolgonderzoek werd eind 2009 besloten. Ook in dit nieuwe onderzoek is het opdrachtgeverschap een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RWI en de gemeenten, te weten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Dordrecht. Tezamen zijn deze steden verantwoordelijk voor 21 van de 40 krachtwijken. De resultaten van dit onderzoek zijn door het Centrum voor Beleidsstatistiek van het CBS (CBS-CvB) gepresenteerd in de rapportage *Geen kans of geen keuze? Een typologie van het arbeidspotentieel zonder inkomsten*.⁵

In deze analyse worden de belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek op een rij gezet. Vervolgens worden ze in perspectief geplaatst van onder meer de huidige situatie op de arbeidsmarkt en de stand van zaken in de krachtwijken. Doel hiervan is om meer informatie te verschaffen over de kans op werk van de subgroepen waaruit het onbenut arbeidspotentieel bestaat. Wat zijn hun gezamenlijke kenmerken? Wat onderscheidt hen van andere (sub)groepen? In hoeverre willen zij werk? En in welke mate hebben zij kans om werk te vinden?

¹ RWI (2007), ‘De drempel over’ en ‘De Wijk Inc.’

² RWI / NICIS Institute (2008), ‘Onbenut arbeidsaanbod krachtwijken’, Juni 2008

³ Landelijk was dit 1 op de 4.

⁴ Amsterdam, Alkmaar, Arnhem, Den Haag, Eindhoven, Dordrecht, Rotterdam, Utrecht

⁵ CBS-CvB, Den Haag, 2010

De informatie uit deze analyse is van belang voor de (lokale) overheid. Gemeenten kunnen deze gebruiken bij het maken van beleidskeuzes in bijvoorbeeld de wijkaanpak. Hierbij gaat het erom op welke doelen en doelgroepen het beleid wordt gericht, hoe en waar deze groepen kunnen worden bereikt en in hoeverre te verwachten is dat die inspanningen vruchten zullen afwerpen.

Ook voor werkgevers is de informatie interessant. De niet-uitkeringsgerechtigden zijn potentiële nieuwe werknemers. De analyse geeft inzichten die van belang kunnen zijn voor de personeelswerving.

Opmerking vooraf

De bevindingen die in deze nieuwe analyse worden gepresenteerd hebben betrekking op het onbenut arbeidspotentieel zonder uitkering in 2007,⁶ een periode waarin de gedachte aan een crisis nog kon worden weggewuifd. Recentere gegevens zijn gezien de werkwijze van het CBS niet voorhanden.

Ook de omvang van dit potentieel is afhankelijk van de conjunctuur: het is dan ook aannemelijk dat als gevolg van de recessie meer personen tot deze groep zijn gaan behoren. Ook wijzigingen in de sociale zekerheidsregelingen, met name een kortere duur van de uitkeringen krachtens de Werkloosheidswet (WW) dragen bij aan een hogere instroom in deze categorie. Dit betekent niet dat de samenstelling van dit potentieel drastisch is gewijzigd. Deze analyse, waarbij gebruik wordt gemaakt van een indeling van het potentieel in typen, laat juist zien dat de typen die als dynamisch moeten worden beschouwd – zoals de recentelijk inactieven - in vergelijking met de meer statistische typen – zoals de 'oudere huisvrouwen', relatief klein in omvang zijn.

⁶ Peildatum 28 september 2007

2 Bevindingen

2.1 Landelijk beeld

In 2007 behoorden circa 1,1 miljoen personen - circa 10% van de totale potentiële beroepsbevolking - tot het arbeidspotentieel zonder arbeidsgerelateerde inkomsten.⁷ Dat betekent dat deze personen, in de leeftijdscategorie 15 – 64 jaar, op het peilmoment voldeden aan de volgende kenmerken:

- geen baan in loondienst
- geen uitkering krachtens de arbeidsongeschiktheidsregelingen, wegens werkloosheid of krachtens de WWB
- niet onderwijs volgend, dat wil zeggen niet gevonden worden in de onderwijsregistratie van het voortgezet onderwijs, het mbo of het hoger onderwijs
- in 2007 geen belastingaangifte gedaan als zelfstandige of van overige (arbeidsgerelateerde) inkomsten

Ten opzichte van 2005⁸ is er op het peilmoment in 2007 sprake van een absolute afname van ongeveer 150.000 personen, maar ook van een relatieve afname van 12% naar 10% van de potentiële beroepsbevolking. In de vorige analyse werd de verwachting nog uitgesproken dat de populatie zou gaan toenemen, maar die verwachting is niet uitgekomen.⁹ De hoogconjunctuur en de groei van de werkgelegenheid in deze periode zijn hiervoor de belangrijkste oorzaak. Ook nuggers profiteerden van de krapte op de arbeidsmarkt. In dezelfde periode nam het aantal werkloze uitkeringsgerechtigden immers eveneens sterk af.

Dynamiek

Er is veel dynamiek in de populatie: ongeveer 55% van de populatie in 2007 maakte daar ook in 2005 deel van uit. Bijna 25% behoorde in 2005 wel tot de populatie maar in 2007 niet meer. Daarvan vond de meerderheid – ruim 60% - een baan.

Tussen de peilmomenten in 2005 en 2007 is er sprake van een relatieve afname omdat de uitstroom (25%) – wel in 2005 en niet in 2007 tot de populatie behorend – de instroom (21%) – niet in de populatie in 2005, maar wel in 2007 – overtreft.

Net als in 2005 bestaat landelijk het merendeel van de niet-uitkeringsgerechtigden uit vrouwen - autochtoon en gehuwd. In de steden zijn de nuggers over het algemeen jonger dan landelijk, hebben ze een sterkere werkwens en zijn ze kansrijker. In de volgende paragraaf zal hierop worden ingegaan.

2.2 Typologie

Door het CBS is in overleg met de RWI een typologie ontwikkeld, waarbinnen acht 'typen' (en een restgroep) van niet-uitkeringsgerechtigden worden onderscheiden. Een persoon in het onderzoek is ingedeeld in niet meer dan één type. De personen binnen een type zijn vergelijkbaar in de mate waarin ze werk willen en kans hebben op werk.

⁷ In totaal 1.127.380

⁸ RWI (2009). 'Geen baan, geen school, geen uitkering'.

⁹ Verwacht werd een toename van 7%. Dit omdat op het peilmoment nog niet bekend was welk deel van de populatie een belastingaangifte van inkomsten als zelfstandige, uit overige arbeid of arbeid in het buitenland zou hebben. Dit heeft toen geleid tot een overschatting van de omvang van het arbeidspotentieel zonder uitkering exclusief zelfstandigen en het arbeidspotentieel zonder inkomsten. Deze gegevens zijn inmiddels wel bekend, waardoor de totaalcijfers betrouwbaarder zijn geworden.

De *kans op werk* is in dit onderzoek gedefinieerd als *het vinden van een baan* binnen een jaar na het enquêtemoment 2007 in de EBB (de Enquête Beroepsbevolking van het CBS) of na het peilmoment (28 september 2007). Voorbeeld: van de nuggers die behoren tot de categorie *jonge kanshebber* is vastgesteld dat 74% van hen binnen een jaar na het meetmoment daadwerkelijk werk heeft gevonden.

Daarnaast hebben ze vergelijkbare achtergrondkenmerken, die bepalen of ze behoren tot een bepaald type. Voor groepen of typen geldt dat niet *alle* leden hoeven te voldoen aan *alle* kenmerken: zo kan het voorkomen dat bijvoorbeeld ook mannen in de categorie jonge moeder vallen.

De acht door het CBS onderscheiden typen zijn:

De jonge kanshebber

Hij/zij is tussen de 15 en 27 jaar, had recentelijk nog een baan (minder dan 6 maanden geleden) en woont meestal bij de ouders thuis. Deze groep bestaat voor de helft uit vrouwen. Hij/zij wil werken en heeft een *grote kans* op werk: 74% van hen heeft binnen een jaar een baan gevonden.

De recentelijk inactieve

Hij/zij is tussen de 27 en 57,5 jaar en is eveneens korter dan 6 maanden inactief. Deze groep bestaat voor 70% uit personen jonger dan 45 jaar, is in 60% van de gevallen vrouw en is in de helft van de gevallen gehuwd en heeft kinderen. De recentelijk inactieve wil over het algemeen werk en slaagt daar in 52% van de gevallen ook in.

De werkwillende oudere

Hij/zij is tussen de 45 en 57,5 jaar, is langer dan 6 maanden inactief en is in de voorgaande 5 jaar uitkeringsgerechtigd geweest. In meerderheid gaat het om vrouwen (67%) die gehuwd zijn (61%) en over het algemeen graag werk willen. Slechts een kleine groep (12%) slaagt daar ook in.

De onvrijwillig inactieve allochtoon

Hij/zij heeft al langer dan 6 maanden geen baan of een uitkering en behoort tot de eerste generatie allochtonen in de leeftijd van 27 t/m 44 jaar. Deze groep bestaat voor 63% uit vrouwen, waarvan de helft is gehuwd en kinderen heeft. Meer dan de helft van deze groep wil werken. Nog geen kwart (23%) slaagt daar ook daadwerkelijk in.

De welvarende inactieve

Hij/zij is korter dan 6 maanden inactief, heeft de afgelopen 5 jaar geen uitkering ontvangen, is maximaal 57,5 jaar oud en vermogend. Bijna tweederde (63%) is vrouw. Iets meer dan de helft van hen is ongehuwd (54%). Deze categorie telt dus redelijk veel ongehuwden, hetgeen wordt veroorzaakt doordat meer dan de helft van deze groep (55%) uit thuiswonende kinderen bestaat. Een kleine meerderheid van deze categorie wil geen werk; waarschijnlijk omdat veel jongeren onder hen van plan waren een opleiding of studie te beginnen. Toch is deze groep kansrijk: 64% vond binnen een jaar een baan.

De oudere huisvrouw

Hij/zij is 57,5 t/m 64 jaar, is overwegend vrouw (93%) en gehuwd (80%). Kinderen zijn al het huis uit. De kans op werk is zeer laag (2%) en de wil om te werken is afwezig. In het huishouden is wel vermogen aanwezig.

De huisvrouw met thuiswonende kinderen

Hij/zij is 45 t/m 57,5 jaar oud en is al langer dan 5 jaar inactief. Slechts een klein deel van deze categorie is man (9%). Men wil in meerderheid geen werk vanwege de zorg voor gezin en huishouden. Slechts 5% van hen vond binnen een jaar werk.

De jonge moeder (vader)

Hij/zij is 27 t/m 44 jaar oud en is minstens 2 jaar inactief. Voor 80% gaat het om vrouwen en 64% is gehuwd. Hoewel ze vaker dan de oudere huisvrouw willen werken, vond slechts 13% van hen binnen een jaar een baan.

De restgroep

Deze groep bestaat uit het arbeidspotentieel zonder inkomsten dat niet ingedeeld kon worden in een van de vorige categorieën. Deze groep is relatief jong - voor een deel zelfs heel jong: de helft bestaat uit jongeren tussen de 15 en 27 jaar. Slechts een kwart is ouder dan 45 jaar. Ook is deze restgroep in meerderheid ongehuwd. Iets meer dan de helft van deze groep wil geen werk. De kans op werk is dan ook niet groot: ongeveer 26% vond binnen een jaar werk. Deze restgroep is in omvang de vierde groep.

Tabel 1: Overzicht aantallen en percentages per type, landelijk

Bron: CBS-CvB, 2010

Type	Aantal	in %
de oudere huisvrouw	275.740	24
de jonge moeder	253.610	22
de huisvrouw met thuiswonende kinderen	222.290	20
restgroep	186.510	17
de recentelijk inactieve	84.380	8
de jonge kanshebber	53.240	5
de onvrijwillig inactieve allochtoon	19.620	2
de werkwillende oudere	16.750	1
de welvarende inactieve	15.240	1
Totaal	1.127.380	100

In de volgende tabel wordt de kans op werk en de wil tot werk per type weergegeven.

Tabel 2: Overzicht omvang (in %en), verhouding man-vrouw, kans op werk en wil tot werk per type, landelijk

Bron: CBS-CvB, 2010

Type	Omvang in %	M/V	Kans op werk *	Wil tot werk *
de jonge kanshebber	5	50/50	++	++
de recentelijk inactieve	7	40/60	+	++
de werkwillende oudere	1	30/70	--	++
de onvrijwillig inactieve allochtoon	2	37/63	--	+
de welvarende inactieve	1	37/63	+	-
de oudere huisvrouw	24	7/93	--	--
de huisvrouw met kinderen	20	9/91	--	--
de jonge moeder	22	20/80	--	-
restgroep	17	33/66	--	--
Totaal	100			

* ++ = meer dan 65%, + = tussen 50 en 65%, - = tussen 35 en 50%, -- = < 35%

Opvallendheden

De categorieën met de meeste kansen zijn de 'jonge kanshebber', de 'recentelijk inactieve' en de 'welvarende inactieve'. Zij maken slechts een klein deel van de totale landelijke populatie uit, namelijk 13% (circa 150.000 personen). Binnen twee van deze drie categorieën is de wil om te werken sterk aanwezig.

Hoewel de 'welvarende inactieve', de derde kansrijke categorie, blijkbaar twijfelt of zij/hij wel werk wil, vinden toch ruim zes op de tien onder hen binnen een jaar een baan. Dit zijn vooral de thuiswonende jongeren. Hiermee kan dit type wel degelijk als 'kansrijk' worden betiteld.

De drie *grootste* groepen – de 'oudere huisvrouw', de 'huisvrouw met thuiswonende kinderen' en de 'jonge moeder' – bij elkaar circa 750.000 personen (66%) - hebben daarentegen geen tot een kleine kans om weer aan het werk te komen.

Bovendien is er binnen deze groepen weinig animo om (weer) te gaan werken: of ze vinden zich te oud, of ze noemen zorg voor gezin en huishouden als reden om op dit moment geen werk te willen.

De jonge moeder wil en vindt wel vaker dan de andere twee categorieën een baan; slechts een kleine meerderheid van de jonge moeders wil dit niet.

De restgroep is landelijk in omvang de vierde groep en bestaat voor een kwart uit jongeren tot 27 jaar, veelal met een kleine kans op werk. Zij behoren dus (sinds 1 oktober 2009) tot de doelgroep van de Wet WIJ. Vermoedelijk gaat het hier voor een deel om voortijdig schoolverlaters, jongeren die meehelpen in de huishouding van ouders of schoonouders. In ieder geval zijn ze niet actief op de arbeidsmarkt.

2.3 Nuggers in de steden en de krachtwijken

2.3.1 Gemeenten

In *Geen baan, geen school, geen uitkering* wordt het beeld bevestigd dat de nigger in de steden – en in het bijzonder in de krachtwijken – jonger en vaak alleenstaand was, en bovendien vaker man. Ook uit deze vervolganalyse blijkt dat de nug-populatie in de steden jonger is dan de landelijke populatie. In de volgende tabel worden de landelijke percentages van tabel 1 en de percentages voor de vijf deelnemende gemeenten weergegeven.

Tabel 3: Overzicht omvang typen, op landelijk en stedelijk niveau, in %en

Bron: CBS-CvB, 2010

Type	Landelijk	A'dam	Rotterdam	Utrecht	Den Haag	Dordrecht
de jonge kanshebber	5	7	8	9	7	6
de recentelijk inactieven	7	12	11	12	10	8
de werkwillende oudere	1	2	2	2	2	2
de onvrijwillig inactieve allochtoon	2	5	4	4	4	2
de welvarende inactieve	1	1	1	1	1	0
de oudere huisvrouw	24	10	15	12	12	23
de huisvrouw met kinderen	20	13	14	12	14	18
de jonge moeder	22	29	25	25	30	23
restgroep	17	21	20	24	20	17
Totaal	100	100	100	100	100	100

Opvallendheden

De gemeente Dordrecht heeft de meeste overeenkomsten met het landelijke beeld.

De 'jonge moeder' is in de vier grote steden het meest voorkomende type, terwijl dat landelijk de 'oudere huisvrouw' is. Door dit verschil is de gemiddelde leeftijd van de nuggers in de krachtwijken lager.

In de G4 ligt het aandeel 'jonge kanshebbers' en 'recentelijk inactieven' ruim boven het landelijk percentage. Ook het aandeel onvrijwillig inactieve allochtonen is in de G4 twee keer zo groot als landelijk.

Van alle 'jonge kanshebbers' (53.240), woont ongeveer een kwart in de G4 (12.410).

Van alle 'recentelijk inactieven' (84.380), woont ongeveer 20% in de G4 (18.190).

Van alle 'jonge moeders' (253.610) woont ongeveer 18% in de G4 (45.760).

In Utrecht is de 'restgroep' bijna een kwart van het totale potentieel.

In de G4 is de restgroep groter dan landelijk (17%) en is daar de tweede groep in omvang (21%).

De 'restcategorie' bestaat voor driekwart uit vrouwen en is ook opvallend jong: de helft is 15 t/m 26 jaar. Nog eens een kwart is 27 t/m 45 jaar. Onder hen zijn er veel thuiswonende kinderen (21%), maar ook veel alleenstaanden (16%).

De dynamiek van de nug-populatie is regionaal ongelijk verdeeld. De meest dynamische nug-populatie bevindt zich in de vier grote steden. Omdat er meer kansen zijn op de arbeidsmarkt profiteert deze groep in de grote steden meer dan in de overige delen van het land.

2.3.2 Wijken

Het CBS-onderzoek en deze analyse hebben betrekking op de G4 en de gemeente Dordrecht. Deze 5 gemeenten herbergen binnen hun grenzen 21 van de 40 krachtwijken. In deze paragraaf treft u per gemeente een overzicht van de verdeling van de typen over de krachtwijken. In deze tabellen zijn ook steeds de landelijke en gemeentelijke percentages opgenomen. Allereerst een aantal algemene conclusies:

In de steden is het onbenut arbeidspotentieel aanzienlijk jonger dan landelijk. In de krachtwijken is het potentieel weer jonger dan in de steden.

In de wijken zijn meer nuggers woonachtig die een aanzienlijke kans op werk hebben; de 'recentelijk inactieve' en vooral de 'jonge kanshebber' is ten opzichte van het landelijke beeld relatief oververtegenwoordigd in de krachtwijken.

Landelijk is ongeveer 1 op de 20 nuggers een 'jonge kanshebber'; in het merendeel van de krachtwijken is dit ongeveer 1 op de 10.

Landelijk is ongeveer 1 op de 15 nuggers 'recentelijk inactief'. In vrijwel alle krachtwijken ligt dit beduidend hoger, met uitschieters van 17% in de Rotterdamse wijk Bergpolder en 16% in de Amsterdamse Bijlmer. Wel moet worden opgemerkt dat dit aandeel in absolute aantallen minder 'spectaculair' is.

In de krachtwijken is de 'jonge moeder' het meest voorkomende type. Uitzondering is het Rotterdamse Vreewijk waar de 'oudere huisvrouw' het meest voorkomende type is.

In de krachtwijken komt het type 'welvarende inactieve' niet voor.

De gemeente Dordrecht wijkt als gemeente weinig af van het landelijke beeld. De krachtwijken in deze gemeente komen echter sterk overeen met de krachtwijken in de G4. Zo wonen in de wijk Wielwijk/Crabbehof veel 'jonge kanshebbers' en 'recentelijk inactieven'. Het contrast tussen de Dordtse krachtwijken en de overige wijken in de gemeente is dus groot.

De Haagse krachtwijken vallen eveneens op door een hoog aandeel jongeren in de populatie nuggers. De 'jonge moeders' zijn ook hier de grootste groep en in drie van de vier wijken is het aandeel van de 'jonge kanshebber' twee keer zo groot als het landelijk aandeel (10 resp. 5 %).

Amsterdam

Regio	Landelijk	Amsterdam	Noord	Nieuw West	Bos en Lommer	Oost	Bijlmer	Ov.wijk
Type								
Jonge kanshebber	5%	4380 7%	200 10%	800 9%	350 8%	150 8%	200 10%	2700 7%
Recentelijk inactieve	7%	7010 12%	240 12%	900 10%	570 13%	230 12%	310 16%	4770 12%
Werkwillende oudere	1%	1390 2%	40 2%	200 2%	80 2%	50 3%	60 3%	960 2%
Onvr. inact. allochtoon	2%	2880 5%	110 6%	500 5%	250 6%	100 6%	120 6%	1800 4%
Welvarende inactieve	1%	540 1%	0 0%	40 0%	10 0%	10 1%	0 0%	480 1%
Oudere huisvrouw	24%	6100 10%	160 9%	890 10%	340 8%	110 6%	140 7%	4470 11%
Huisvrouw met thuisw.	20%	7650 13%	210 11%	1190 13%	500 11%	250 14%	170 9%	5320 13%
Jonge moeder	22%	17.670 29%	570 30%	2820 30%	1420 32%	580 32%	470 25%	11.800 29%
Restgroep	17%	12.850 21%	380 20%	1910 21%	950 21%	350 19%	430 23%	8820 21%
Totaal	100%	60.470 100%	1910 100%	9240 100%	4470 100%	1840 100%	1900 100%	41.110 100%

Het percentage 'jonge kanshebbers' is in de wijken Bijlmer en Amsterdam Noord met 10% twee keer zo hoog als het landelijke aandeel. In de wijk 'Nieuw West' zijn echter in absolute zin de meeste 'jonge kanshebbers' woonachtig.

In Amsterdam is de 'jonge moeder' het meest voorkomende type. In Amsterdam Oost en in Bos en Lommer valt bijna 1 op de 3 nuggers (32%) binnen deze categorie.

In de meeste Amsterdamse krachtwijken is het percentage 'onvrijwillig inactieve allochtonen' met 5 of 6% tot drie keer zo hoog als landelijk. In andere Amsterdamse wijken is dit overigens ook twee keer zo hoog als het landelijke aandeel, namelijk 4%.

In Amsterdam wonen – van de onderzochte steden - zowel in relatief als absoluut opzicht de meeste personen die niet kunnen worden ingedeeld in één van de typen en daarom zijn ingedeeld in de 'restgroep'. In de Bijlmer is deze groep relatief het grootst met 23%, maar toch wijkt dit niet veel af van het percentage voor de stad als geheel: 21%. Amsterdam kent dus een omvangrijke groep van veelal jongeren die niet tot een type kunnen worden gerekend.

Rotterdam

Regio	Land	R'dam	West	Noord	Berg-polder	Overschie	Oud Zuid	Vreewijk	Zuidelijke Tuinsteden	Ov.wijk
Type										
Jonge kanshebber	5%	3530 8%	470 9%	290 9%	60 11%	50 8%	610 8%	80 8%	160 9%	1830 7%
Recentelijk inactieve	7%	4890 11%	630 12%	420 13%	90 17%	70 12%	870 12%	60 7%	220 13%	2540 10%
Werkwillende oudere	1%	1000 2%	140 3%	90 3%	10 2%	20 3%	160 2%	20 3%	40 3%	520 2%
Onvr. inact. allochtoon	2%	1940 4%	310 6%	170 5%	30 6%	20 4%	440 6%	20 2%	90 5%	850 3%
Welvarende inactieve	1%	260 1%	10 0%	10 0%	0 0%	0 1%	10 0%	0 0%	0 0%	220 1%
Oudere huisvrouw	24%	6810 15%	430 8%	320 10%	40 8%	90 16%	680 9%	90 26%	220 14%	4780 18%
Huisvrouw met thuisw.	20%	6410 14%	590 11%	380 12%	40 7%	80 15%	880 12%	80 21%	210 13%	4040 15%
Jonge moeder	22%	11.480 25%	1540 29%	800 26%	130 25%	130 24%	1990 28%	130 18%	360 22%	6360 24%
Restgroep	17%	9010 20%	1210 23%	660 21%	120 24%	90 16%	1520 21%	90 15%	340 21%	4930 19%
Totaal	100%	45.330 100%	5330 100%	3130 100%	520 100%	550 100%	7140 100%	930 100%	1650 100%	26.070 100%

Rotterdam heeft de meeste krachtwijken (7), maar die vertonen onderling grote verschillen.

De 'jonge moeder' is het meest voorkomende type in zowel Rotterdam als in de Rotterdamse krachtwijken, uitgezonderd de wijk 'Vreewijk'. Hier is de 'oudere huisvrouw' het meest voorkomende type.

Voor wat betreft het aandeel 'recentelijk inactieven' en de 'oudere huisvrouw' komt Vreewijk als enige krachtwijk volledig overeen met het landelijk beeld.

De percentages 'jonge kanshebbers' en 'recentelijk inactieven' zijn in de wijk Bergpolder het hoogst. De absolute aantallen zijn zeer gering, omdat er maar weinig nuggers in deze wijk wonen.

De meeste nuggers zijn te vinden in de wijk Oud Zuid.

In de meeste Rotterdamse krachtwijken is het percentage 'onvrijwillig inactieve allochtonen' twee tot drie keer zo hoog als landelijk. Ook hier is Vreewijk weer de uitzondering.

Den Haag

Regio	Landelijk	Den Haag	Stations- buurt	Schilders- wijk	Den Haag Zuidwest	Transvaal	Overige
Type							
Jonge kanshebber	5%	2840 7%	100 10%	320 10%	360 10%	100 9%	1970 6%
Recentelijk inactieve	7%	4240 10%	130 13%	440 13%	450 13%	130 12%	3090 10%
Werkwillende oudere	1%	710 2%	20 2%	90 3%	90 3%	20 1%	490 2%
Onvr. inact. allochtoon	2%	1840 4%	70 7%	220 7%	220 6%	80 8%	1250 4%
Welvarende inactieve	1%	330 1%	0 0%	0 0%	10 0%	0 0%	310 1%
Oudere huisvrouw	24%	5110 12%	70 7%	180 5%	400 11%	40 4%	4420 14%
Huisvrouw met thuisw.	20%	5880 14%	120 11%	400 12%	400 11%	100 9%	4870 15%
Jonge moeder	22%	12.220 30%	280 27%	970 29%	920 26%	370 34%	9690 30%
Restgroep	17%	8180 20%	230 22%	680 21%	730 20%	260 24%	6290 19%
Totaal	100%	41.360 100%	1020 100%	3290 100%	3580 100%	1090 100%	32.370 100%

De vier krachtwijken van Den Haag zijn redelijk vergelijkbaar voor wat betreft de verdeling per type.

De 'recentelijk inactieve' is in alle vier de krachtwijken de tweede categorie in omvang.

De 'jonge kanshebbers' zijn in de wijken Stationsbuurt, Schilderswijk en Zuid West, procentueel twee keer zo groot als landelijk.

Transvaal is de wijk die het meest afwijkt van het landelijke beeld:

- Transvaal is met 34% de krachtwijk (van de 21 onderzochte wijken) met het grootste aandeel 'jonge moeders'. De andere krachtwijken hebben echter een lager percentage 'jonge moeders' dan de stad als geheel (30%).
- Transvaal is met 8% de krachtwijk (van de 21 onderzochte wijken) met het grootste aandeel 'onvrijwillig inactieve allochtonen'.

Utrecht

Regio	Landelijk	Utrecht	Kanaleneiland	Ondiep	Overvecht	Zuilen Oost	Overige
Type							
Jonge kanshebber	5%	1660 9%	160 10%	50 11%	200 10%	60 12%	1190 9%
Recentelijk inactieve	7%	2050 12%	200 12%	50 12%	240 11%	70 13%	1500 11%
Werkwillende oudere	1%	300 2%	40 2%	20 4%	50 3%	10 2%	180 1%
Onvr. inact. allochtoon	2%	630 4%	90 5%	20 3%	120 6%	20 3%	390 3%
Welvarende inactieve	1%	200 1%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	200 1%
Oudere huisvrouw	24%	2180 12%	130 8%	70 16%	280 14%	50 11%	1630 12%
Huisvrouw met thuisw.	20%	2170 12%	170 10%	60 14%	250 12%	79 14%	1610 12%
Jonge moeder	22%	4390 25%	460 28%	100 21%	520 25%	110 22%	3200 24%
Restgroep	17%	4190 24%	400 25%	90 19%	400 19%	110 22%	3190 24%
Totaal	100%	17.770 100%	1640 100%	450 100%	2070 100%	500 100%	13.100 100%

De Utrechtse krachtwijken lijken qua samenstelling het meest op elkaar.

Ook in Utrecht zijn er relatief veel 'jonge kanshebbers' en 'recentelijk inactieven', met als koploper de wijk Zuilen Oost. In absolute aantallen spant de wijk Overvecht de kroon.

In Kanaleneiland wonen in relatieve zin de meeste personen die niet konden worden ingedeeld.

Dordrecht

Regio	Landelijk	Dordrecht	Wielwijk Crabbehof	Nieuw- Crispijn	Overige wijken
Type					
Jonge kanshebber	5%	500 6%	100 10%	100 7%	300 5%
Recentelijk inactieve	7%	710 8%	110 11%	130 9%	470 8%
Werkwillende oudere	1%	160 2%	30 3%	30 2%	100 2%
Onvr. inact. allochtoon	2%	200 2%	40 4%	50 4%	110 2%
Welvarende inactieve	1%	40 0%	0 0%	0 0%	40 1%
Oudere huisvrouw	24%	1930 23%	190 18%	280 19%	1470 25%
Huisvrouw met thuisw.	20%	1550 18%	120 11%	220 15%	1210 20%
Jonge moeder	22%	1910 23%	220 22%	350 25%	1330 22%
Restgroep	17%	1440 17%	230 22%	270 19%	950 16%
Totaal	100%	8450 100%	1040 100%	1430 100%	5980 100%

In vergelijking met de landelijke cijfers is de verdeling in Dordrecht min of meer gelijk.

De Dordtse krachtwijken zijn qua samenstelling vergelijkbaar met de krachtwijken in de G4.

Het contrast tussen de Dordtse krachtwijken en de overige wijken in de gemeente is dus groot. Zo wonen in de wijk Wielwijk/Crabbehof relatief veel 'jonge kanshebbers' en 'recentelijk inactieven'.

2.4 Analyse

De gegevens die in het CBS onderzoek worden gepresenteerd en die hier worden geanalyseerd hebben betrekking op de situatie in 2007, het eerste uitvoeringsjaar van de Wijkenaanpak. Vanaf 2007 hebben de achttien steden (G18) waarin de veertig wijken van de Wijkenaanpak zich bevinden, extra middelen ontvangen om uitvoering te geven aan hun plannen.

De RWI heeft gewezen op de omvang en kenmerken van het onbenut arbeidspotentieel in de krachtwijken.¹⁰ Het aan het werk helpen van deze niet-uitkeringsgerechtigden zou kunnen bijdragen aan het vergroten van de leefbaarheid en de sociale cohesie van de wijken. De RWI bepleitte dan ook dat projecten gericht op arbeidsparticipatie niet eenzijdig gericht zouden moeten zijn op uitkeringsgerechtigden. De doelgroep zou juist ruim samengesteld moeten worden en ook (gemotiveerde) niet-uitkeringsgerechtigden moeten omvatten.

Het CBS onderzoek *Geen kans of geen keuze* laat, evenals deze analyse, min of meer de 'startsituatie' zien voor wat betreft de kans op werk en de wil om te werken van niet-uitkeringsgerechtigden in vijf van de G18 steden en hun aandachtswijken. De gegevens laten de stand van zaken zien op het peilmoment in 2007, het jaar waarin de rijksoverheid en de G-18 een start hebben gemaakt met de wijkenaanpak. Dit overzicht biedt dus een vertrekpunt voor verdere evaluatie.

Wijken en crisis

De economische crisis heeft zich uiteraard ook in de G18 en de krachtwijken laten voelen. Uit de recent aan de Tweede Kamer aangeboden Voortgangsrapportage Wijkenaanpak 2010¹¹ - over de meetperiode 2007 tot 2010 - en de CBS Outcomemonitor Wijkenaanpak¹² blijkt dat desondanks de wijken meer in de buurt van het gemiddelde komen van de gemeenten waarin zij zich bevinden. Met andere woorden: de krachtwijken gaan in veel opzichten steeds meer lijken op de niet-krachtwijken.

Op de dimensie werk en wijk economie is het beeld van de ontwikkeling tussen de krachtwijken en de G18 echter wisselend en niet alleen maar positief. Zo is het aandeel WW-uitkeringen zowel in de G18 als in de wijken gestegen, maar sterker in de wijken. Ook bleef de achterstand in de wijken ten opzichte van de G18 voor wat betreft het aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en langdurige bijstand onverminderd hoog.

Voor wat betreft het beeld bij inkomsten uit arbeid en bij de niet-werkende werkzoekenden (NWW) zijn de ontwikkelingen in sommige wijken positiever. Er is sprake van een kleinere afstand tot de G18, omdat er sprake is van een sterkere stijging in de G18 dan in de wijken (en dus niet van een absolute afname). Vanaf februari 2010 verloopt de afname van het aantal NWW'ers in de wijken sneller dan in de G18. Ook het aantal personen met inkomsten uit arbeid ligt dicht bij het gemiddelde van de G18, aldus de Voortgangsrapportage.

Meerwaarde typologie

Door de niet-uitkeringsgerechtigden in te delen in typen wordt duidelijk welke niet-uitkeringsgerechtigden kans op werk hebben en welke niet-uitkeringsgerechtigden gemotiveerd zijn om werk te vinden. We zien dat zich onder de niet-uitkeringsgerechtigden in de

¹⁰ RWI (2007), 'De wijk Inc.', RWI/NICIS (2008) 'Onbenut arbeidsaanbod krachtwijken'

¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010-2011, 30 995, nr. 84

¹² CBS (2010), Outcomemonitor Wijkenaanpak. Eerste voortgangsrapportage Totaalbeeld 40 aandachtswijken in Nederland'.

krachtwijken relatief veel personen bevinden met een goede kans om werk te vinden en dat veel van hen ook gemotiveerd zijn om aan het werk te gaan.

Een van de *belangrijkste kenmerken* die van invloed is op de *kans* op werk is de *duur* van de inactiviteit. De 'jonge kanshebber' of de 'recentelijk inactieve' is nog maar relatief kort inactief - minder dan zes maanden - en heeft dan ook de grootste kans op werk. In de krachtwijken komen deze twee typen op het peilmoment relatief vaak voor.

Het is niet onwaarschijnlijk dat het aandeel van deze twee typen in de afgelopen jaren als gevolg van de crisis is toegenomen. Door de verkorting van de uitkeringsduur in de WW en het toegenomen aantal tweeverdieners, bestaat een steeds groter deel van de werklozen uit niet-uitkeringsgerechtigden. Het 'nug-risico' neemt - mede als gevolg van een afnemende kans op werkherhervatting - dus toe. In juli 2009 voorspelt het UWV dat het aantal doorstromers naar 'nug' hierdoor fors kan toenemen.¹³ Terecht wijst het UWV er op dat dit een zorgelijke ontwikkeling is, gezien het grote effect op het inkomen en het vermogen en daarmee de bestedingsmogelijkheden van deze huishoudens.

De 'jonge kanshebber'

De 'jonge kanshebber' zal - indien hij of zij zich tot de gemeente wendt voor hulp - een aanbod worden gedaan in het kader van de Wet WIJ. Er is echter ook een grote groep jongeren - in het onderzoek de 'restgroep' - die zich blijkbaar niet meldt voor ondersteuning. In de krachtwijken is deze groep groter dan in de steden waar de wijken zich bevinden. Tweederde van deze groep bestaat uit vrouwen en onder hen bevinden zich veel thuiswonende kinderen. Deze groep is niet nader onderzocht, maar het is wel aan te bevelen dat meer bekend wordt over de samenstelling en kenmerken van deze groep, die mogelijk is toegenomen gedurende de afgelopen crisisjaren. De categorie 'jonge kanshebbers' is vanuit het oogpunt van preventief jeugdbeleid dan ook een categorie die aandacht verdient.

De 'jonge moeder'

In de krachtwijken is de 'jonge moeder' het meest voorkomende type. Veelal is zij gehuwd - in 64% van de gevallen - en heeft zij een relatief laag besteedbaar inkomen en een laag vermogen. Zij zijn dus in veel gevallen financieel afhankelijk van een (ex-)partner (inkomen of alimentatie). Dat maakt hen kwetsbaar voor financiële tegenslagen en levensgebeurtenissen zoals een scheiding of werkloosheid van de (ex-)partner. Uit recent onderzoek in opdracht van E-quality¹⁴ blijkt dat vooral vrouwen met een niet-westerse achtergrond (uitgezonderd vrouwen met een Surinaamse achtergrond) minder vaak een eigen inkomen hebben en dus afhankelijk zijn van een (ex-)partner.

Vanuit emancipatorisch oogpunt is deze groep 'jonge moeders' dan ook een belangrijke doelgroep, maar ook vanuit preventief oogpunt, ter voorkoming van bijstandsafhankelijkheid.

Rol Werkpleinen

In de Voortgangsrapportage staat dat voor bewoners van krachtwijken de drempel om naar het Werkplein te gaan kleiner is geworden. Onder meer door het ter beschikking stellen van extra menskracht aan UWV voor de wijkaanpak¹⁵ op de Werkpleinen waar krachtwijken onder vielen zijn veel bewoners via buurthuis en activeringscentra doorgeleid naar de Werkpleinen. Ook zijn

¹³ UWV, Kennismemo 09/06, 'Bijstand, NUG, of werkherhervatting na het bereiken van de maximale uitkeringsduur WW', 8 juli 2009, Kenniscentrum UWV. Hier wordt gesproken van een toename van 19.500 in 2008 tot 72.000 in 2010. Op dit moment is nog niet bekend of dit aantal inderdaad is bereikt.

¹⁴ E-quality (2010), 'Vrouwen en financiële zelfredzaamheid. Een onderzoek naar de kenmerken van financieel kwetsbare vrouwen'. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Delta Lloyd Groep Foundation.

¹⁵ In 2008 en 2009 betrof het 40 fte. en in 2010 werd dit 20 fte.

de verschillende bij de Werkpleinen betrokken partijen beter wijkgericht gaan samenwerken. De successen die hierbij geboekt zijn zullen in opdracht van de samenwerkingspartners¹⁶ in een handreiking worden beschreven. Deze zal worden verspreid onder de samenwerkingspartners.

¹⁶ VROM/WWI, SZW, UWV en Divosa. Aan de Handreiking zal een quick-scan door TNO vooraf gaan. (Voortgangsrapportage Wijkeraanpak 2010, p. 8)

3 Conclusie

Op basis van deze analyse, het CBS onderzoek en de gesprekken met vertegenwoordigers van de vijf gemeenten die aan dit onderzoek hebben deelgenomen kan een aantal concluderende opmerkingen worden gemaakt:

De niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers) in de krachtwijken zijn anno 2007 jonger dan de landelijke niet-uitkeringsgerechtigden. Dit beeld wordt bevestigd door de gegevens van het CBS.

Het indelen van niet-uitkeringsgerechtigden in typen maakt duidelijk welke niet-uitkeringsgerechtigden kans op werk hebben en welke niet-uitkeringsgerechtigden gemotiveerd zijn om werk te vinden. We zien dat zich onder de niet-uitkeringsgerechtigden in de krachtwijken relatief veel personen bevinden met een goede kans om werk te vinden en dat veel van hen ook gemotiveerd zijn om aan het werk te gaan.

Is landelijk de 'oudere huisvrouw' dominant, in de steden en de krachtwijken is de 'jonge moeder' het meest voorkomende type. Vanuit het oogpunt van financiële zelfredzaamheid en emancipatie zou dit voor gemeenten een belangrijke aandachtsgroep kunnen zijn.

De RWI adviseert gemeenten opnieuw om samen met andere partijen (UWV, werkgevers en uitzendbureaus) hun inspanningen gericht in te zetten op *gemotiveerde* werkzoekenden in de krachtwijken.¹⁷ Met de informatie uit deze analyse kan bij benadering worden achterhaald om hoeveel werkzoekenden het hier per wijk gaat. Deze informatie kan behulpzaam zijn bij het opstellen van beleidsprogramma's in het kader van de wijkaanpak of het jeugd/jongerenbeleid.

Het is van groot belang dat de inactiviteit onder jongeren zoveel mogelijk wordt voorkomen. Zeker wanneer gemeenten geconfronteerd worden met deze jongeren kan dit betekenen dat zij worden benaderd met een aanbod op basis van de Wet WIJ. Door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is recent een brochure uitgebracht waarin acht voorbeelden worden beschreven van handelwijzen van gemeenten ten aanzien van de zogenaamde 'niet-melders'. Beschreven worden onder meer de werkwijzen die in deze gemeenten gehanteerd worden om jongeren op te sporen en de meer 'technische' aspecten van deze initiatieven. Uiteraard zijn niet alle 'niet-melders' hulpbehoevend, ook niet in de aandachtswijken.

Het is van belang dat WW'ers waarvan de uitkering wordt beëindigd en die niet in aanmerking komen voor bijstand er actief op gewezen worden dat het ondersteuningsaanbod op de Werkpleinen van kracht blijft en dat zij tenminste gebruik kunnen blijven maken van de basisdienstverlening aldaar.

In de wijkaanpak van het UWV WERKbedrijf zijn veel samenwerkingsverbanden ontstaan met zeer uiteenlopende partners (welzijnsinstellingen, ROC's, re-integratiebedrijven, woningbouwcorporaties e.a.). Bovendien wordt veel aandacht besteed aan de werkgeversbenadering in de wijken. De aanpak van de samenwerkingspartners richt zich op alle bewoners van een wijk, dus ook de niet-uitkeringsgerechtigden. Het is zaak dat de succesvolle samenwerkingsverbanden – indien succesvol - duurzaam worden gemaakt. In essentie komt het erop neer dat het UWV WERKbedrijf en gemeenten, samen met andere partijen, *zichtbaar* zijn in de omgeving, de wijken, dat wil zeggen dat er een brug geslagen

¹⁷ RWI (2007), 'De wijk Inc. Ondernemerschap en arbeidsparticipatie in krachtwijken'. Den Haag: RWI.

wordt tussen Werkplein en wijk. Het is dus zaak om te blijven investeren in bekendheid van de Werkpleinen in de krachtwijken.

Samen met de vijf deelnemende gemeenten heeft de RWI een voorbeeld willen geven van de wijze waarop reeds beschikbare informatie via een aantal bewerkingsslagen kan worden benut om meer specifieke, beleidsrelevante informatie voor gemeenten te genereren. De bestaande arbeidsmarktinformatiestructuur biedt daarvoor tal van mogelijkheden. Het is nu aan gemeenten zelf om bij toekomstige informatiebehoeften over het arbeidspotentieel in steden of wijken een eigen route te ontdekken, bijvoorbeeld door rechtstreeks in contact te treden met het CBS.